

Vesthimmerland rundt

KØR SELV-GUIDE

til steder og historier

På opdagelse i Vesthimmerland

Vi er glade for at kunne præsentere en opdateret og udvidet guide med adgang til endnu flere oplevelser med kulturarven og den smukke, alsidige vesthimmerlandske natur.

Guiden præsenterer et udvalg af spændende, kulturhistoriske seværdigheder i Vesthimmerland, herunder nogle af de steder og historier, der ligger afsides fra turismens alfarveje. Den er delt op i en sydlig og en nordlig del af Vesthimmerland.

Vi anbefaler at lægge vejen forbi Vesthimmerlands Museum, hvor man bl.a. kan se vores faste udstilling om 10.000 års kulturhistorie fra istid til nutid. Her findes en række sjældne og imponerende arkæologiske fund, bl.a. Skandinaviens ældste stenaldermand, rige rav- og bronzefund, velbevarede fund fra den befæstede jernalderlandsby Borremose og en 2.400 år gammel "troldehest" samt en udstilling om det ca. 2.100 år gamle Gundestrupkar, et offerkar af sølv fra jernalderen fundet i Rævemosen, nær Aars.

I udstillingen om Vesthimmerlands nyere historie fortælles om flere generationers genstande samt erindringer og myter fra forfatteren og nobelpristageren Johannes V. Jensens hjemegn. I museumsbygningen kan vort nye informationscenter for kulturarv også besøges. Kulturarvstjenesten Vesthimmerland er et helt nyt tiltag startet op i februar 2013.

Vesthimmerlands Museum
ønsker rigtig god tur!

Den sydlige del af Vesthimmerland

Louns Kirke og vikingehavn

På den naturskønne halvø Louns ligger den seværdige Louns Kirke med dejlig udsigt over Louns Sø. Kirken er opført i munkesten og kampesten. Dens oprindelse går tilbage til middelalderen, måske omkring år 1300.

Nye undersøgelser har vist, at Louns Sø i vikingetiden har fungeret som naturhavn, der tilbød god beskyttelse mod de fremherskende vestlige vinde. På strandbredden ved søen foregik en livlig handel med varer fra nær og fjern.

GPS-punkter: 56.686984 - 9.224420

Alstrup - en skovbygd i Vesthimmerland

Landsbyen Alstrup ligger i et smukt skovbakkelandskab, der rejser sig 44 meter over Limfjorden. Det bakkede landskab med den lette og sandede jord bød kun på begrænsede muligheder

til agerbrug. Skovbygder er kendetegnet ved husdyrbrug, frugtavl og skovprodukter som det væsentlige livsgrundlag. Det kuperede terræn har betinget at gårdene ligger spredt i grænsområdet mellem skovbakkelandet og strandengene. Der er bevaret enkelte bygninger med bindingsværk og stråtag. Alstrup hørte under Herregaarden Hessel, der i dag er indrettet til museum.

(Læs mere på www.herregaarden-hessel.dk)

GPS-punkter: 56.699935 - 9.260488

Kulturmiljø Hvalpsund

Hvalpsund by er opstået af de tre småbyer Hole, Illersøre og Hvalpsund-færgested. I dag har byen og sommerhusområdet ved Strandvejen bredt sig op over skrænten. Hvalpsund er kendt som trafikalt knudepunkt fra omkring 1500-tallet og fiskeriby fra begyndelsen af 1900-tallet. Færgefarten, færgekroen og senere jernbanen har i høj grad præget Hvalpsund gennem tiderne. I 1669 modtog kromanden på Hvalpsund Færgetro en kongelig bevilling til at drive færgefarten og kroen. I dag sikres overfarten ved en moderne færge, indsat i 2006. Det gamle havnemiljø med bygninger fra fiskeriets storhedstid kan stadig opleves.

Færgetroen er moderniseret og udbygget. Langs Strandvejen ligger det gamle sommerhusområde med små huse i et særligt kulturmiljø. Disse sommerhuse er overvejende opført i perioden fra 1927 til midt i 1960'erne.

GPS-Punkter: 56.69945 - 9.19285

Vesterbølle - historisk landsbymiljø

I Vesterbølle findes et af de bedst bevarede historiske landsbymiljøer i Vesthimmerland. Når man kommer sydfra, ligger landsbyen smukt tilpasset landskabet mellem ådalen og det kuperede landskab mod nord. Landsbyen hørte under Lerkenfeld Gods. Gårdene forblev også efter landboreformerne i slutningen af 1700-tallet samlet i

byen. En tur gennem landsbyen fører forbi missionshuset og kirken, der vidner om byens tidligere opdeling i grundtvigianere og indre mission med hver sin købmand, skole og forsamlingssted. Vest for byen markerer gamle diger byens fælles overdrev.

GPS-punkter: 56.712103 - 9.361607

Dobbeltjættestuen ved Ettrup

Jættestuer er gravanlæg bygget af meget store sten dækket af en jordhøj. De blev bygget i bondestenalderens første tid (3500-3200 f.Kr.), i den periode som kaldes Tragtbægerkulturen.

En jættestue består normalt af ét kammer, hvorfra der går en lang gang til højens yderside, men på Sjælland og i Himmerland kendes en særlig variant med to jættestuekamre under samme høj. Ettrupjættestuen, som blev udgravet i 1932, er et fint eksempel på en himmerlandsk dobbeltjættestue. Højden i gange og kamre er ca. 1,25 m, så hvis man er villig til at kravle, kan man ved selvsyn udforske anlægget. Inde i mørket kan man beundre bygmestrenes store tekniske kunnen og undersøge den nøje gennemtænkte konstruktion, hvor eksempelvis mellemrummene mellem de store bæresten er udfyldt med tørmursfliser – flade sandsten – lagt lag på lag. Jættestuen ved Ettrup finder du ved at køre ad en øde grusvej over Ettrup Bro. *Informationsskilte på stedet.* Tag lommelygte med og sig ind i jættestuens to kamre.

GPS-Punkter: 56.648279 - 9.445160

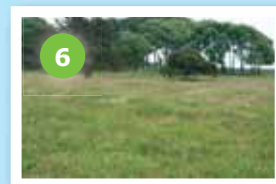

Hustomter fra jernalderen ved Østerbølle

Syv hustomter med sammensunkne jordvolde omkring en åben plads i heden. Landsbyen er fra tiden omkring år 0 og bestod formentlig af ni gårde, hver med et langhus. I tre tilfælde lå der desuden et lille udhus syd for hovedhuset. Gårdene havde græstørvopbyggede ydervægge og lå rundt om et større ubebygget område, en forte. Landsbyen dækkede et areal på næsten 10.000 m². I ældre jernalder var det almindeligt, at landsbyer blev forladt og flyttet til en ny placering. Tre nedpløjede hovedbygninger blev udgravet i 1930'erne. Her fandt man ildsteder, kværnsten, mortersten, efterladte lerkar med madvarer i form af korn og frø, en ten af træ, samt en kniv og et par økser af jern. Nogle af lerkarrene var nedsat som ofre under ildstederne.

Informationsskilte på stedet.

GPS-punkter: 56.720463 - 9.465741

Lerkenfeld Gods

Herregården Lerkenfeld kendes fra 1400-tallet. Den nuværende hovedbygning, der formentlig er opført midt i 1500-tallet, ligger på et stort voldsted, omgivet af delvis bevarede voldgrave. Den består af en lang, smal hovedfløj med to udbygninger mod syd og trappetårn samt to lavere sidefløje mod nord. Vestfløjen rummer rester af et tidligere fritliggende kapel, østfløjen rummer festsalen og indeholder dele af en gammel ringmur. Gården har siden 1792 været i slægten Kjeldsens eje. Ikke offentlig adgang.

GPS-punkter: 56.735143 - 9.385028

Forfatterbyen Farsø

Farsø var føde- og barn-domsby for Johannes V. Jensen (1873-1950) og søsteren Thit Jensen (1876-1957). Johannes V. Jensen skabte betydningsfulde hovedværker i dansk litteratur

og fik i 1944 tildelt nobelprisen for sit forfatterskab. Med "Himmerlandshistorier" satte han et litterært mindesmærke over det nøjsomme liv på egnen. Siden 1991 har man kunnet besøge Johannes V. Jensen Museet i Farsø, og i april 2011 åbnede en ny udstilling i en tilbygning af museet med genstande fra forfatterens arbejdsværelse.

Thit Jensen udgav en række romaner og markerede sig med et livslangt engagement som kvindeforkæmper.

Læs mere på

www.johannesvjensenmuseet.dk

GPS-punkter: 56.768107 - 9.339843

Myrhøj

Ved Myrhøj kan man se et af de mest særegne monumenter fra bronzealderen (1800-500 f.Kr.); fra en gravhøj udløber en 156 m lang række af stående sten. Denne kom-

ination af gravhøj og stenrække er sjældent i Danmark, og vi kender ikke betydningen. Men da himmellegemerne spillede en stor rolle i bronzealderens religion, kan stenrækkens placering i forhold til gravhøjen måske være knyttet til solens eller månens stilling på en bestemt dag. Midt i stenrækken foretog man i ældre romersk jernalder (0-160 e.Kr.) en begravelse i en stensat kiste. Placeringen netop her var ikke tilfældig, for i oldtiden begravede man ofte sine døde i eller ved ældre gravhøje og kultiske anlæg. Ved arkæologiske udgravninger fremkom tilmed en lille bebyggelse på tre huse fra den yngste del af stenalderen, også kaldet dolktiden, (2400-1800 f.Kr.) Gulvlagene i husene indeholdt mange fund, hvoraf flere vidnede om kontakt til den europæiske klokkebægerkultur. Det er et af Nordjyllands vigtigste fund fra perioden. Lokalt er blandt de 100 mest betydningsfulde fortidsminder i Danmark.

Informationsskilte på stedet.

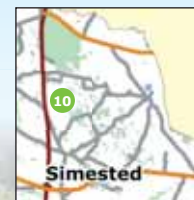
GPS-punkter: 56.805751 - 9.204043

Oldtidslandskabet Hverrestrup Bakker

Det fredede område udgør en del af en langstrakt bakke, en såkaldt randmoræne. På de højeste steder af bakkekammen findes ca. 40 gravhøje på en 3-4 km lang strækning. De fleste er små og fra stenalderen, men der er også store iøjnefaldende høje, som sandsynligvis er fra bronzealderen. I områdets vestlige del ses gamle vejspor. Syd for bakken, i en lille mose, er der fundet bæltesmykker, spiral-armringe, halsring, armbånd og smykke-nåle fra bronzealderen – formodentlig offer-gaver til guderne. Ca. 30 ha af bakkekammen blev fredet i 1934 for at sikre det smukke lyngklædte landskab og dets forhistoriske værdier mod bebyggelse, skovrejsning mv., men også for at sikre en offentlig adgang til værdierne.

GPS-punkter: 56.720134 - 9.533772

Hverrestrup

Ertebølle

Ved Ertebølle ligger den berømte menneskeskabte skaldyngge fra slutningen af jægerstenalderen.

Her foretog man i 1890'erne arkæologiske udgravninger for at opnå viden om de dynger af østersskaller, man kunne finde langs kysterne. På baggrund af udgravningerne kunne man nu beskrive og definere en ny stenalderkultur, der blev opkaldt efter stedet: Ertebøllekulturen.

Ertebøllekulturen (5400-3950 f.Kr.) var en udpræget kystkultur, hvis primære ernæringskilde var fisk og havpattedyr. Indlandets tætte skov blev dog i høj grad også udnyttet til fangst af de mange dyr, der levede her.

Vandstanden var højere end i dag. Det betød bl.a., at Limfjorden var et øhav, ikke en fjord som i dag. Sammen med et varmere klima og et mere salt hav gav det et rigt og varieret dyreliv langs kysterne og i havet. Ernæringsgrundlaget for ertebøllefolket var

dermed stabilt og varieret året rundt. Befolkningstallet steg og territorierne blev mindre.

Ertebøllefolket var den sidste kultur af jægere og samlere i det danske område.

Ertebølle-køkkenmøddingen blev skabt over en periode på omkring 1000 år og er således 6-7000 år gammel. Den ligger langs den gamle kystlinje, og herfra jagede datidens mennesker i skoven og samlede spiselige bær, nødder og planter. På havet

både jagede og fiskede man og samlede østers og andre skaldyr. Skaljerne fra de indsamlede østers dannede den store køkkenmødding, der blev op til 140 m lang, 20 m bred og op til 2 m dyb. Her flåede og slagtede de deres bytte, lavede mad over åbne ildsteder og tilvirkede deres

redskaber af flint, ben og tak fra deres byttedyr.

Fiskeriet og havjagten var det vigtigste ernæringsgrundlag. Ved hjælp af lystre, ruser og fiskegærder fangede man fisk i de lave, kystnære vande. På de åbne, dybere vande fangede man f.eks. torsk

med line og krog og nedlagde større dyr som sæler og småhvaler fra stammebåde eller på øer, hvor sælerne lå og soled sig. Hertil brugte man harpuner og spidsvåben.

Også fuglelivet var rigt ved kysterne, og fugleknoabler fortæller om deres vigtighed for menneskene. Formentligt pga. deres fjer og dun.

Indlandsjagten var dog også væsentlig. Her skød man med bue og pil de store køddyr som kronhjort, rådyr og vildsvin, mens andre dyr blev skudt eller fanget for pelsens skyld.

På Stenaldercentret i Ertebølle kan du få mere viden om Ertebøllekulturen og om Ertebøllekøkkenmøddingen.

GPS-punkter: 56.810652 - 9.174571

Testrup Kirke og hospital

Testrupgaard hørte under bispedømmet i Viborg. I 1432 besluttede bispem at udskifte stedets kirke fra 1100-tallet med en ny og større kirke. Den blev indviet i 1439 samtidig

med en tilstødende hospitalsbygning. Kirken og hospitalet lå ved en af nordens mest betydningsfulde pilgrimsveje, der førte til de store valfartssteder i Jerusalem, Rom eller Santiago De Compostella i Nordspanien. Der har ikke været et egentlig kloster på stedet, men der opholdt sig munke, formentlig fra Viborg, og tog sig af de syge på hospitalet. Alligevel blev stedet kendt under navnet Testrup Kloster. Rester af den gamle hospitalsbygning og bispebolig kan ses henholdsvis ved kirken og bagved de nuværende avlsbygninger. Gården er i privateje.

GPS-punkter: 56.72396 - 9.49841

Danmarks Cykelmuseum

I 1899 åbnede den tidligere mejeribestyrer, Peter Andersen, cykelfabrikken "Jyden" i Aalestrup. Fabrikken eksisterede frem til 1960. I 1921 lod Peter Andersen opføre en stor og imponerende direktørvilla i fabrikkens baghave. Villaen er tegnet i Bedre Byggeskik med en harmonisk facadeopdeling, smukke vinduespartier og en herregårdsværdig terrasse med udsigt over en parklignende have. I 1922 måtte cykelfabrikken indgive konkurs, og villaen blev herefter bl.a. anvendt til lægepraksis og alderdomshjem. Peter Andersens store direktørvilla i Aalestrup huser i dag Danmarks Cykelmuseum. Danmarks Cykelmuseum flyttede i 1974 ind i bygningerne. Her udstilles cykler og knallerter fra både cykelfabrikken i Aalestrup og andre cykelfabrikker. Man finder bl.a. en af de ældste knallerter fra 1903, "Væltepeteren" og Dronning Ingrid og Kong Frederik d. 9's cykler. (læs mere på www.cykelmuseum.dk)

og imponerende direktørvilla i fabrikkens baghave. Villaen er tegnet i Bedre Byggeskik med en harmonisk facadeopdeling, smukke vinduespartier og en herregårdsværdig terrasse med udsigt over en parklignende have. I 1922 måtte cykelfabrikken indgive konkurs, og villaen blev herefter bl.a. anvendt til lægepraksis og alderdomshjem. Peter Andersens store direktørvilla i Aalestrup huser i dag Danmarks Cykelmuseum. Danmarks Cykelmuseum flyttede i 1974 ind i bygningerne. Her udstilles cykler og knallerter fra både cykelfabrikken i Aalestrup og andre cykelfabrikker. Man finder bl.a. en af de ældste knallerter fra 1903, "Væltepeteren" og Dronning Ingrid og Kong Frederik d. 9's cykler.

(læs mere på www.cykelmuseum.dk)

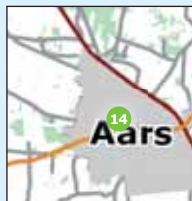
GPS-punkter: 56.69322 - 9.49710

Stationsbyarkitektur Aars

I stationsbyer var toetagers bygninger med tilknytning til et torv eller gadekryds ofte udstyret med et afskåret hjørne, hvorfra der var adgang til forretningslokaler i stueplan. Hjørnet blev som regel i toppen afsluttet af en tårnlignende konstruktion med tagrytter og spir. Denne karakteristiske arkitektur ses på apotekerbygningen i Aars. Huset blev på initiativ af læge Stefan Stefansson i 1907 indrettet til apotek.

Bygningen fremstår stort set i det oprindelige, bygningsmæssige koncept. På trods af sin ringe størrelse har den en markant funktion i bybilledet. Den danner sammen med nabobygningerne på Himmerlandsgade en arkitektonisk helhed, hvor nuanceforskellene i bygningshøjde og tagkonstruktion samt

facadeopdeling og udsmykning giver byen sit karakteristiske stationsbypræg.

Himmerlandsgaden følger sit oprindelige forløb som landevej og snor sig gennem nutidens livlige handelsby. Stationsbyen Aars begyndte at vokse frem i slutningen af 1800-tallet med byhuse, andelsmejeri, lystanlæg, kro, telegrafstation, landbrugsskole i øst og jernbane, station og hotel i vest. Bydelene voksede hurtigt sammen, hvorefter udvidelsen fortsatte med nye boligområder på begge sider af Himmerlandsgaden. Den gamle middelalderkirke måtte bygges om for at kunne rumme de mange nye sognebørn.

GSP-Punkter: 56.80336 - 9.51509

Jernalderfæstning i Borremosen

Mosefæstningen blev anlagt omkring 300-250 f.Kr. på en lille lav holm ude i mosens allersydligste hjørne. Her gravede beboerne en 450 meter lang, fire meter bred og halvanden meter dyb vandførende voldgrav med skrå sider og flad bund. I bunden stak man tusindvis af korte, tilspidsede og tætstående egepinde som hindring. På holmsiden blev bygget en vold. Fra det faste land mod syd anlagde man en stenbrolagt vej langt ind på holmens område. Inden for voldene opførtes en landsby formentlig bestående af op til 14-15 samtidige gårde. Befæstningen afspejler sandsynligvis et samfund i langvarig krise. Omkring 120 f.Kr. blev bopladsen forladt, resterne systematisk ødelagt og voldgraven udjævnet. 50-60 år senere ses en voldsom opblomstring i bebyggelsen i det vestlige Himmerland, især omkring Aars – ufredsårene var ovre. Se udstilling på Vesthimmerlands Museum og oplev den digitale dramafortælling »Sveberne kommer«

GPS-punkter: 56.778666 - 9.564328

16

Rævemosen

Findestedet for det verdenskendte Gundestrupkar, som er lavet af hele ni kilo rent sølv og har en omkreds på over to meter. Karret er lavet af særdeles dygtige kunsthåndværkere og består af 13 plader, der viser mytiske ansigts-, dyre- og menneskemotiver fra den keltiske og formentlig også thrakiske verden. Den smukkeste plade er bundpladen, der viser slutningen på en tyrekamp med en smukt udformet døende tyr. Tyren blev betragtet som helligt dyr i den keltiske kultur. Karret er ganske enestående i den europæiske oldtidskunst, og forskere fra hele Europa har diskuteret dets tolkning. Man er stadig i dag meget uenige om, hvor gammelt det er, hvor det kommer fra, og hvad figurerne på det viser. Man hælder dog mest mod, at det er fremstillet omkring år 100 f.Kr. i grænseområdet ved det nuværende Bulgarien og Rumænien. Karret blev fundet i 1891 ved tørvegravning, og en mindsten i mosen markerer fundstedet. Lokaliteten er blandt de 100 mest betydningsfulde fortidsminder i Danmark. Se udstilling på Vesthimmerlands Museum.

GPS-punkter: 56.806705 - 9.580421

Den nordlige del af Vesthimmerland

Jættestue ved Giver

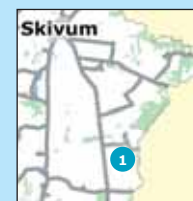
Jættestuen ved Giver er opført i yngre stenalder for omkring 5000 år siden. Den blev første gang undersøgt i 1910 af Nationalmuseet. I gravkammeret fandt man en flintdolke. I 2010 blev anlægget restaureret af Kulturarvsstyrelsen, hvor arkæologerne sikrede det meget intakte gravkammer med brolagt gulv og fine murværker mellem de store vægsten. Formentlig ved slutningen af bondestenalderen blev

jættestuen bygget om ved, at man fjernede de yderste sten ved indgangen og opførte en stenvold omkring gravhøjen. Fra parkeringen ved vejen er der 10 minutters gang til anlægget. Husk lomme-lygte!

GPS-punkter: 56.838598 - 9.612994

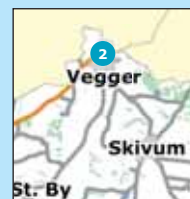
1

Vegger - en typisk stationsby

Efter etableringen af jernbanen fra Hobro til Løgstør i 1893, Nibe til Aars i 1899 og Aars til Hvalpsund i 1910 opstod en lang række stationsbyer langs de nye banestrækninger. Byerne blev hurtigt til centre for håndværk og handel med bageri, smedje, manufaktur, købmands-, foderstof- og tømmerhandel, andelsmejeri og hotel. Med byudviklingen kom el-forsyning, uddannelsesmuligheder og et borgerskab, der skabte et aktivt foreningsliv og indrettede forsamlingshuse samt mødesteder. Vegger var en af de nye byer i Vesthimmerland, hvor stationen var første bygning på stedet.

GPS-punkter: 56.88489 - 9.569521

2

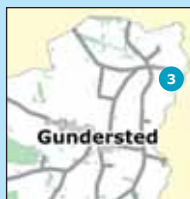

Koppesmølle Andelsmejeri

Nuværende bygning er fra 1932. Det første mejeri blev bygget 300 meter længere mod øst i dalen ved Koppes Mølledam, en opdæmning af Vidkær Å, og indviet i 1892. I 1930 var der ved at blive for lidt plads til at kunne

øge produktionen. Da man ikke kunne udvide ved åen, opførtes den nuværende bygning oppe på bakken. En dampmaskine leverede kraft og varme. Nationaløkonomisk var andelsmejerierne sammen med andelssvineslagterierne en vigtig eksportfaktor gennem hele 1900-tallet. Det første danske andelsmejeri blev bygget i 1882, og i 1894 var der allerede 907 andelsmejerier i landet. I 1909 var tallet steget til 1.163. Koppesmølle Andelsmejeri indstillede produktionen i 1980, og bygningerne blev solgt. I dag hører denne eksemplariske mejeribygning til blandt de syv fredede bygninger i Vesthimmerland. Bygningen er i privat eje og må kun ses fra vejen.

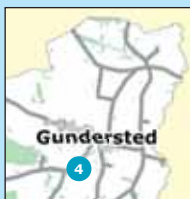
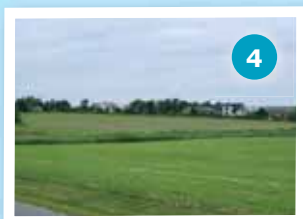
GPS-punkter: 56.9196 - 9.513731

Gundersted Hovedgaard og udstykning

Fra middelalderen kendes Gunderstedgaard som voldsted. Resterne af voldgraven er bevaret syd for hovedbygningen. I anden halvdel af 1800-tallet bestod byen Gundersted kun af hovedgaarden, kirken og en landsbyskole. Udstykninger og opførelsen af statshusmandsbrug nord for gården førte til opståen af byen med købmandshandel, bageri m.v. og opførelse af nye skolebygninger senest ved slutningen af besættelsestiden. De gamle statshusmandsbrug ligger som perler på snor, og kun nogle få har bevaret deres oprindelige udseende.

GPS-punkter: 56.902886 - 9.479313

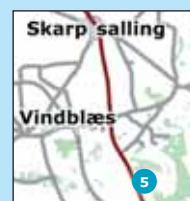

Himmerlandske Heder og Skarpsallingkarret

De Himmerlandske Heder er rester af et stort hedeområde, der indtil 1800-tallet strakte sig fra Limfjorden til Rold Skov. I anden halvdel af 1800-tallet begyndte den systematiske opdyrkning af heden, og store dele af Vesthimmerland blev efterhånden taget under plov. Hvor oldtidsminder før har ligget uberørt hen i årtusinder, førte hedeopdyrkning og anlæggelse af såvel jernbane og som landeveje til deres systematiske ødelæggelse. Ved nedbrydning af et stenkammer i en gravhøj syd for Skarpsalling i 1891 fandt man et af de fineste eksempler på

keramisk formgivning og dekoration, som vi kender fra stenalderen i Danmark. Lerkarret blev skabt omkring 3200 f.Kr. og brugt ved begravelsesritualer. Skarpsallingkarret er anvendt som motiv på 50-kronesedlerne.

GPS-punkter: 56.91466 - 9.37578

Skarp Salling Kirke

Kirken er en usædvanlig stor romansk kvaderstenskirke bestående af apsis, kor og treskibet langhus. Blandt bygningsstene findes adskillige skulpterede menneskehoveder, løver, drager og geometriske ornamentter, deriblandt en sten med perlestav, der er velkendt fra domkirkerne i Viborg og Ribe. Dens nærmeste slægtninge blandt landsbykirkerne er to noget ældre frådstenskirker i Tamdrup og Starup, henholdsvis i Midt- og Sønderjylland. Bygningen er oprindelig fra ca. 1150, men står efter en restaurering ved H.B. Storck i 1884 og 1890-91 stort set som hans værk, eftersom alt undtagen arkadepillerne blev fuldstændigt ombygget. Fra kirken er der en dejlig udsigt over Nørrekær Enge, en forhenværende fjordbugt, der bliver drænet af en pumpestation fra 1947.

GPS-punkter: 56.952242 - 9.360952

6

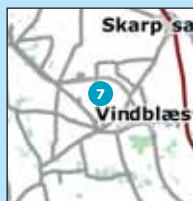
Vindblæs Mølle

Vindblæs Mølle ligger udenfor Vindblæs by og ca. 8 km sydøst for Løgstør på et af Himmerlands højeste punkter. Møllen er af hollændertype og var i brug fra 1873 til 1961. Det er den eneste bevarede vindmølle af denne type i Vesthimmerland.

Med vindens kraft og møllefolkernes slid har Vindblæs Mølle malet korn i næsten et helt århundrede. Da den gik ud af drift i 1961, fik møllen desværre lov til at gå i forfald, og til sidst stod kun en ruïn beklædt med stålplader. I midten af 1970'erne kontaktede en kreds af lokale borgere derfor ejeren, som forærede møllen til Vindblæs by. Foreningen "Møllens Venner" restaurerede møllen

og førte den udvendige del tilbage til møllens oprindelige udseende fra 1873. Møllens indre del med kværne, aksler og tandhjul fremstår intakt fra brugsperioden. I 1980 blev Møllen overdraget til "Møllens Venner" som fortsat ejer, passer og plejer denne vesthimmerlandske seværdighed.

GPS-Punkter: 56.92746 – 9.32921

Ranum Statsseminarium

Byen Ranum ligger på kanten af et frugtbart morænelandskab og er vokset op som oplandsby omkring Ranum Statsseminarium fra 1847. Ranum Statsseminarium fungerede i perioden 1847 til 1987. Fra 1984 til 2011 blev bygningerne brugt til HF, VUC og pædagoguddannelser. I dag bruges bygningerne af Ranum Efterskole. Således har Ranum været hjemsted for læring og uddannelse gennem 165 år. På pladsen foran seminariebygningen blev i 1906 opstillet en buste af Ludvig Christian Müller, der var seminariets første forstander (1858-1851). Han havde været elev hos N.F.S. Grundtvig og beskrives som en inspirerende personlighed. De nuværende bygninger er opført af kongelig bygningsinspektør Ejnar Packness i 1930'erne. Packness har også tegnet stationsbygningen til Farsø-Hvalsund banen.

GPS-Punkter: 56.89730 – 9.23679

Ting- og Arresthuset

Det smukke Ting- og Arresthus i Løgstør ligger centralt i byen og er en del af det historiske købstads-miljø. Huset er opført i 1848 som ting- og arresthus for Løgstør Birk, Aars og Slet Herreders landjurisdiktion. Bygningen udstråler autoritet og myndighed. De seneste årtier fungerede den som politistation, men blev i 2011 nedlagt og sat til salg. Det forhenværende Ting- og Arresthus udgør et sammenhængende kulturhistorisk anlæg af høj bevaringsværdi sammen med nabobygningen, dommergården fra 1838, og den lille park foran med monumenterne.

I Løgstør er der også mulighed for at besøge Limfjordsmuseet, der ligger smukt i den gamle Kanalfogedbolig ved Frederik VII's kanal. Museet beskæftiger sig med Limfjordens maritime kulturhistorie.

(Læs mere på www.limfjordsmuseet.dk)

GPS-Punkter: 56.96692 – 9.25544

Aggersborg

Voldanlæg, der oprindeligt var det største af de fem kendte ringborge fra vikingetiden. Anlagt omkring 980 under Harald Blåtand. Borgen har en diameter på ikke mindre end 240 meter. Inden for voldene var der 48 huse, der rummede værksteder og boliger.

Anlægget har en udsøgt strategisk placering og tillod en kontrol af søtrafikken mellem det østlige og det vestlige Limfjordsland og landtransporten mellem områderne nord og syd

for fjorden. Borgvolden, der ses i dag, er genskabt i 1994. Ned mod fjorden ligger den gamle herregård Aggersborggaard, der vidner om, at der har ligget en kongsgård på stedet siden middelalderen. *En informationstavle og udstillingsbygning på stedet fortæller uddybende om dette enestående anlæg.*

GPS-punkter: 56.997067 – 9.255338

Vitskøl Kloster

Vitskøl Kloster blev oprettet i 1158 af munke fra Cistercienserordenen fra Esrom Kloster. Cistercienserordenen opstod i Frankrig omkring år 1100. Munkene drev landbrug, fiskeri og møllebrug, hvilket gjorde dem selvforsynende. Foruden de egentlige munke havde klostrene en del lægbrødre, der tog sig af det grovere arbejde. Cistercienserne levede efter strenge regler, hvor døgnets timer var fordelt mellem bønner og arbejde. Livet i kyskhed, lydighed og fattigdom betød dog samtidig en ganske tryk tilværelse inden for klostrets mure. På latin kaldte munkene fra Vitskøl deres kloster Vitae Schola: Livets Skole. Efter Reformationen i 1536 blev klosteret omdannet til herregård, der fra 1573 fik navnet Bjørnsholm. Ruinen af klosterkirken imponerer i størrelse og er en forfinet teglstensarkitektur.

I dag er Vitskøl Klosters bygninger og landbrug fondsejet og bruges af TAMU, Træningsskolens Arbejdsmarkedsuddannelser, til uddannelsesforløb med henblik på at give erhvervsrettede kompetencer.

GPS-punkter: 56.868363 - 9.213042

11

Rundt om Vilsted Sø

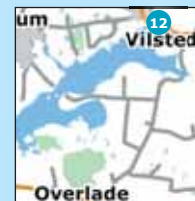
Der er udført betydelige arkæologiske undersøgelser langs søens bredder, der viser at stenalderfolket i høj grad har udnyttet den daværende fjord. Det er også i Vilsted Sø (Søndersø), at man har fundet to smukke sværd fra vikingetiden.

I 1800-tallet begyndte lodsejerne på afvandingen af søerne. I 1869 blev Nørre Mølle ved Bjørnsholm nedlagt og vandløbet uddybet. Afvandingen skete i flere omgange. I 1876 var Sønder Sø (55 ha) helt udtørret, og Vilsted Sø svundet ind fra 225 ha til 85 ha. I 1952-56 uddybes og reguleres Bjørnsholm Å yderligere, og Vilsted Sø blev totalt afvandet. Undervejs var også åens forløb ændret flere gange med parallelkanaler, udretninger mv., så det oprindelige løb forsvandt. Området var dermed ændret fra sø- og englandskab til nutidens landbrugsland.

I 1990 begyndte et genopretningsprojekt, der har ført til genskabelsen af søen og udtalte ønsker om at skabe et unikt rekreativt natur- og kulturlandskab rundt om søen.

Landsbyen Vilsted har rødder tilbage i middelalderen. Syd for byen lå ved søens bred i middelalderen en borg, som så vidt vides i 1407 blev overtaget af Margrethe I og nedrevet. Der er spor af borgbanke, gravsænkning og volde i terrænet, men det er usikkert, om alle synlige spor stammer fra borgen eller eventuelt fra senere bebyggelse. Arealet er fredet og henligger græsklædt. Mens kirken i Vilsted går tilbage til 1100-tallet, er kirkerne i Ranum og Overlade opført i henholdsvis 1909 og 1916. Dette vidner således om den store økonomiske fremgang i Vesthimmerland omkring år 1900, også i byer som Vilsted og Overlade, der lå afsides fra byvæksten langs med jernbanenettet.

GPS-punkter: 56.901422 - 9.291548

12

Vilsted Sø

Per Kirkeby og Aars

Per Kirkeby (født 1938) er uddannet geolog, men kendt som en af vor tids store internationale billedkunstnere med en mangeårig virksomhed indenfor grafik, film, digtning, scenografi, skulptur og arkitektur.

Per Kirkeby blev professor ved Kunstakademiet i Karlsruhe i 1978. Hans tilknytning til Aars fulgte to år efter, hvor han fik sin første udsmykningsopgave, et stort oliemaleri på det lokale gymnasium. Siden er sammesteds fulgt en række opgaver i form af skulpturer i tegl og bronze samt et haveanlæg med et astronomisk observatorium. Disse værker kan ses på Vesthimmerlands Gymnasium, der er nabo til museet. På Kimbrertorvet indviedes i 1995 en 35 meter lang murstensskulptur. Vesthimmerlands Museums tilbygning stod færdig i 1999. Sidst har Per Kirkeby tegnet Vesthimmerlands Musikhus, der blev indviet i 2008.

Tilbygningen til Vesthimmerlands Museum associerer i sin form med Thors hammer fra den nordiske mytologi. Grundplanen er udformet som et T eller en Thorshammer. I Per Kirkebys værker er der altid indbygget en særlig fornemmelse for vor kulturarv, en arv hvor han ofte henter inspiration i både nordisk og græsk mytologi. I forbindelse med tilbygningen har Per Kirkeby udtalt, at han ikke ønsker at skabe en bygning, som kunne have ligget hvor som helst. Hans fokus har været at skabe en bygning, som er en videreførelse af stedets ånd og med respekt for den lokale historie.

Kulturarvstjenesten

Kulturarvstjenesten er et helt nyt tiltag på Vesthimmerlands Museum og den første mobile borgerservice for kulturarv i hele Danmark. Kulturarvstjenesten rykker ud til byer og landsbyer i hele kommunen og søger dialogen med borgere i alle aldre. Med kulturarven som omdrejningspunkt og borgerne som samarbejdspartnere vil Kulturarvstjenesten finde frem til de gode fortællinger fra det historiske og forhistoriske Vesthimmerland. Det foregår i et tæt samarbejde med de lokalhistoriske arkiver og foreninger i Vesthimmerland. Der vil blive arrangeret byture og omvisninger i byerne i Vesthimmerland. Se Kulturarvstjenestens hjemmeside for nærmere informationer og tidspunkter (www.kulturarvstjenesten.dk). I museumsbygningen på Søndergade 44 finder du det nye informationscenter for kulturarv, hvor du kan komme i kontakt med museets kulturarvsvejledere i centrets åbningstid. Kontakt er også mulig gennem de sociale medier Facebook, Twitter og Skype.

Syd

- 1 Louns Kirke og vikingehavn
- 2 Skovbygden Alstrup
- 3 Kulturmiljø Hvalpsund
- 4 Vesterbølle – historisk landsbymiljø
- 5 Dobbeltjættestue ved Ettrup
- 6 Hustomter ved Østerbølle
- 7 Lerkenfeld Gods
- 8 Forfatterbyen Farsø
- 9 Gravhøjen ved Myrhøj
- 10 Oldtidslandskabet Hverrestrup Bakker
- 11 Stenaldercenter Ertebølle
- 12 Testrup Kirke og hospital
- 13 Danmarks Cykelmuseum
- 14 Stationsbyarkitektur Aars
- 15 Jernalderfæstningen i Borremosen
- 16 Rævemosen – fundstedet for Gundestrupkarret

Nord

- 1 Jættestue ved Giver
- 2 Stationsbyen Vegger
- 3 Koppesmølle Andelsmejeri
- 4 Gundersted Hovedgaard
- 5 Himmerlandske Heder og Skarpsallingkarret
- 6 Skarp Salling Kirke
- 7 Vindblæs Mølle
- 8 Ranum Statsseminarium
- 9 Ting- og Arresthuset i Løgstør
- 10 Ringborgen Aggersborg
- 11 Vitskøl Kloster
- 12 Rundt om Vilsted Sø

Vesthimmerlands Museum

Vesthimmerlands Museum er et statsanerkendt museum med ansvar for arkæologi og nyere tids kulturhistorie i Vesthimmerland. Museet blev grundlagt i 1920. Samlingerne spænder bredt og bliver løbende udviklet med udgangspunkt i Vesthimmerlands kulturarv fra de ældste tider til vore dage.

De faste udstillinger præsenteres i moderne rammer og formidles gennem en bred arrangementsflade, der henvender sig til både børn og voksne. Skiftende kunstudstillinger kan derudover ses i salene.

Stenaldercenter Ertebølle

På Stenaldercenter Ertebølle kan man få mere viden om Ertebøllekulturen og den berømte køkkenmødding, som stenalderens jægere og samlere efterlod sig i den sidste del af ældre stenalder. Det er også muligt at foretage vandreture i det smukke område omkring Stenaldercentret, bl.a. ud til stedet hvor køkkenmøddingen blev udgravet.